BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ÖZEL PROSEDÜRLERİNE BAŞVURU REHBERİ

Mahpuslara yönelik hak ihlalleri temelinde

CİSST

CEZA İNFAZ SİSTEMİNDE SİVİL TOPLUM DERNEĞİ

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ÖZEL PROSEDÜRLERİNE BAŞVURU REHBERİ

Mahpuslara yönelik hak ihlalleri temelinde

Ceza İnfaz Sisteminde Sivil Toplum Derneği (CİSST) tarafından Etkiniz AB Programı kapsamında Dr. Gülşah Kurt'un desteğiyle hazırlanmıştır

Uluslararası İnsan Hakları Çerçevesine Uyumun İzlenmesi için ETKİNİZ AB PROGRAMI

Bu rapor, Etkiniz AB Programı kapsamında Avrupa Birliği finansal desteği ile üretilmiştir. İçeriğinden yalnızca Ceza İnfaz Sisteminde Sivil Toplum Derneği (CİSST) sorumludur ve hiçbir şekilde Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmamaktadır.

İÇİNDEKİLER

03 **I. Giriş**

04 **II. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Mekanizmaları Hakkında Genel Bilgiler**

A. Birleşmiş Milletler Mekanizmaları 04

1. Sözleşme Odaklı Mekanizmalar 04

2. BM Şartı Mekanizmaları 06

07 **III. BM Özel Prosedürleri**

A. Tematik Özel Prosedürler 07

B. Ceza İnfaz Kurumlarında Ortaya Çıkan Hak İhlallerine Örnekler ve Bu Konuyla İlgili Tematik Özel Prosedürler 09

C. Özel Prosedürlerin Temel İşlevleri 11

D. Özel Prosedürlere Başvurunun Olası Yararları ve Avantajları 13

E. Başvuru Süreci 14

F. Başvurudan Sonraki Süreç 17

G. Sonuç ve Kaynaklar 17

KISALTMALAR

BM: Birleşmiş Milletler
CİK: Ceza İnfaz Kurumu
CAT: İşkenceye Karşı Komite
CED: Zorla Kaybetmelere Karşı Komite
CEDAW: Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Komitesi
CERD: Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Komite
CESCR: Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi
CMW: Göçmen İşçiler Komitesi
CRC: Çocuk Hakları Komitesi
CRPD: Engelli Hakları Komitesi
HRC: İnsan Hakları Komitesi
OCHRC: İnsan Hakları Yüksek Komiserliği
STÖ: Sivil Toplum Örgütleri
SPT: İşkenceyi Önleme Alt Komitesi

GİRİŞ

Bu rehber Türkiye'de uluslararası insan hakları mekanizmaları içerisinde, diğer bölgesel ve uluslararası mekanizmalar ile karşılaştırıldığında daha az bilinen ve diğerleri kadar yaygın bir şekilde başvurulmayan Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi Özel Prosedürlerini tanıtmak ve başvuruları yaygınlaştırmak amacıyla yol gösterici bilgileri paylaşmak için hazırlanmıştır.

BM İnsan Hakları Konseyi Özel Prosedürleri başvuru koşulları, içerik ve hazırlama süreci bakımından Türkiye'de daha fazla bilinen ve başvurulan Avrupa Konseyi mekanizmalarına kıyasla daha basit bir sistematiğe sahiptir. Rehber içeriğinde bu sistematik açıklanmakta ve örneklerle somut hale getirilmektedir. Bu yönüyle, Türkiye'de hak ihlallerini özel prosedürlere taşımak isteyen bütün sivil toplum örgütleri (STÖ), insan hakları savunucuları ve hakları ihlal edilen bireyler açısından yol gösterici niteliktedir. Bu genel kapsama ek olarak, Rehber, ceza infaz kurumları (CİK) ile ilgili çalışan sivil toplum örgütlerine, hak ihlallerini özel prosedürlere şikayet yoluyla iletmek bakımından yararlı olabileceği düşünülen spesifik bilgiler ve tavsiyeler de içermektedir. Bu doğrultuda Rehberde, CİK'lerde oluşabilecek hak ihlallerine örnekler oluşturularak, bu örnekler üzerinden hangi tematik özel prosedürler ile bağlantıya geçilebileceği de somut olarak belirtilmiştir.

Rehberin ilk bölümünde özel prosedürlerin Birleşmiş Milletler mekanizmaları içindeki yerinin daha iyi anlaşılmasını sağlamak ve bir çerçeve oluşturmak amacıyla öncelikle Birleşmiş Milletler Mekanizmalarına ve sistemine dair genel bilgiler verilmiştir. Takip eden bölümlerde ise özel prosedürlere dair ayrıntılar aktarılmıştır. Bu kapsamda özel prosedürlerin neler olduğu, hangi araçları kullanarak ne tür işlevleri yerine getirebileceğine değinilmiş ve başvuru sürecine dair bilgiler verilmiştir.

Bu Rehberin, özel prosedürlere yapılacak başvurular bakımından pratik ihtiyaçlara cevap vermesi amaçlandığından, gerek Birleşmiş Milletler sistemine gerekse özel prosedürlere dair dar bir teorik çerçevenin dışına çıkmaktan özellikle kaçınılmıştır. Bu konularda daha geniş bilgi edinmek isteyenler için Rehberin son bölümünde yararlanılabilecek belirli kaynaklara dair kısa bir liste yer almaktadır.

Umarız bu kısa rehber, sivil toplum alanındaki pratik ihtiyaçlara cevap verme amacını gerçekleştirir, özel prosedürlere başvuruları kolaylaştırıcı ve yaygınlaştırıcı bir etkide bulunur.

II. BİRLEŞMİŞ MİLLETLER İNSAN HAKLARI MEKANİZMALARI HAKKINDA GENEL BİLGİLER

A. Birleşmiş Milletler Mekanizmaları

Birleşmiş Milletler (BM), İnsan Haklarının korunması ve geliştirilmesi için çeşitli mekanizmalar önerir. Bunlar iki temel başlık altında sınıflandırılır: sözleşme odaklı mekanizmalar ve BM Şartı'na dayanan mekanizmalar.

1. Sözleşme Odaklı Mekanizmalar:

Sözleşme odaklı mekanizmalar BM tarafından kabul edilen ve taraf devletler tarafından imzalanarak onaylanan Sözleşmelere dayanır. Her Sözleşmenin Taraf Devletler tarafından uygulanmasını izleyen organlar oluşturulmuştur: İzleme Komiteleri. Bu Komiteler bağımsız uzmanlardan oluşur ve ilgili Sözleşmenin uygulanmasına dair periyodik incelemeler yapar. Şu anda, Birleşmiş Milletler himayesinde hazırlanan 10 insan hakları sözleşmesi bu şekilde denetlenmektedir. Her komitenin yetki alanı, denetlediği antlaşmada veya o antlaşmaya ek bir protokolde tanımlanmıştır.

Farklı Komitelerin, ilgili sözleşmelere dair periyodik incelemelerinde kabul edilen sistem genelde birçok açıdan birbirine benzer. Buna göre, ilgili Sözleşmenin yürürlüğe girmesinden bir yıl sonra, her Taraf Devlet, Sözleşme hükümlerinin uygulanma durumu hakkında detaylı bir raporu ilgili Komiteye sunmak zorundadır. Bu ilk rapordan sonra, taraf devlet, ilgili Komitenin talebi üzerine periyodik raporlar sunacaktır. Genellikle periyodik devlet raporları incelemesinde, devletin önceki raporlama döngüsünden bu yana kaydedilen ilerlemeleri ele alan raporunu sunması gerektiği kabul edilir. Son birkaç yıldan beri birçok Komite basitleştirilmiş raporlama usulü ile çalışmaktadır. Buna göre ilgili Komite, taraf Devlete "raporlamadan önceki sorun listesi" (list of issues prior to reporting-LoIPR) olarak da adlandırılan, cevaplanması gereken konular listesi gönderilmesidir. Taraf Devlet hazırladığı raporda bu listeye yanıt vermelidir. Devlet ve sivil toplum tarafından sunulan raporlar ve sorun listesine verilen yanıtlar temelinde gerçekleştirilen oturumlarda, ilgili Komite, taraf devletin temsilcileriyle yüz yüze yapıcı bir diyalog gerçekleştirir ve daha sonra Komite nihai gözlemlerini hazırlar. Sürecin son aşaması, ilgili Komitenin sonuç gözlemlerini taslak haline getirip kabul etmesidir. Komite, bir yıl içinde derhal uygulanması gereken belirli sayıda öneri için sonuç gözlemlerinde bir takip prosedürü uygular. Farklı Sözleşmeler bakımından periyodik incelemelerin süresi değişebilse de, incelemeler arasında genelde ortalama 4 ila 5 yıl gibi bir süre bulunur.

Periyodik incelemelerin dışında, sözleşme organları içinde, bu Rehberin hazırlandığı tarih itibariyle sekizi, kendilerine karşı şikayetlerin alınmasına izin vermiş olan devletler tarafından işlendiği iddia edilen ihlallere ilişkin bireysel şikayetleri (aynı zamanda "iletişim" olarak da adlandırılır) alabilir ve karara bağlayabilir[1].

1 Türkiye'nin taraf olduğu Sözleşmeler ve Ek Protokoller bakımından güncel durum için lütfen bkz: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/TreatyBodyExternal/Treaty.aspx?CountryID=179&Lang=en

İnsan Hakları Komitesi (HRC): Sözleşme odaklı mekanizmaların başında İnsan Hakları Komitesi gelir. İnsan Hakları Komitesi, Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmenin (MSHS - ICCPR) uygulanmasını denetler. Bu görevi, Devlet raporlarını, bireysel şikayetleri ve devletler arası şikayetleri inceleyerek, genel yorumlar, özlü açıklamalar ve MSHS'de ele alınan konular hakkında genel tartışmalar hazırlayarak yerine getirir. Türkiye bu sözleşmeye taraftır. İnsan Hakları Komitesi, aynı zamanda MSHS Ek 1. Protokol'e taraf olan devletlerle ilgili bireysel şikayetleri kabul edebilir[2].

Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi (CESCR): Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmeye (ICESCR) uyumu izler ve ICESCR'ye Ek Protokole taraf olan devletlerle ilgili bireysel şikayetleri kabul edebilir. Türkiye hem Sözleşmeye hem Ek Protokole taraftır.

Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Komite (CERD): Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin (ICERD) uygulanmasını denetler ve ICERD'nin 14. maddesi uyarınca ilgili beyanı yapmış taraf devletlere karşı bireysel şikayetleri kabul edebilir. Türkiye Sözleşmeye taraftır.

Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Komitesi (CEDAW): Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi'ne (CEDAW) uyumu izler ve CEDAW'a Ek Protokol'e taraf devletlerle ilgili bireysel başvuruları kabul edebilir. Türkiye hem Sözleşmeye hem de Protokole taraftır.

İşkenceye Karşı Komite (CAT): İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Aşağılayıcı Muamele veya Cezaya Karşı Sözleşme'nin (İşkenceye Karşı Sözleşme - CAT) uygulanmasını denetler ve CAT'in 22. Maddesi uyarınca ilgili beyanı yapmış taraf devletlere karşı bireysel şikayetleri kabul edebilir. Türkiye hem Sözleşmeye taraftır hem de bireysel şikayet prosedürünü kabul etmiştir.

İşkenceyi Önleme Alt Komitesi (SPT): İşkenceye Karşı Sözleşme'ye Ek İhtiyari Protokol (OP-CAT) uyarınca kurulmuştur; gözaltı yerlerini ziyaret eder ve işkence ve kötü muamelenin önlenmesine yönelik en iyi uygulamalar hakkında devletlere ve Ulusal Önleme Mekanizmalarına tavsiyelerde bulunur. Türkiye taraftır.

Çocuk Hakları Komitesi (CRC): Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye ve onun iki protokolüne uyumu izler. Komite, Üçüncü İhtiyari Protokolü onaylayan taraf devletlere karşı bireysel şikayetleri kabul eder. Türkiye Sözleşmeye taraftır.

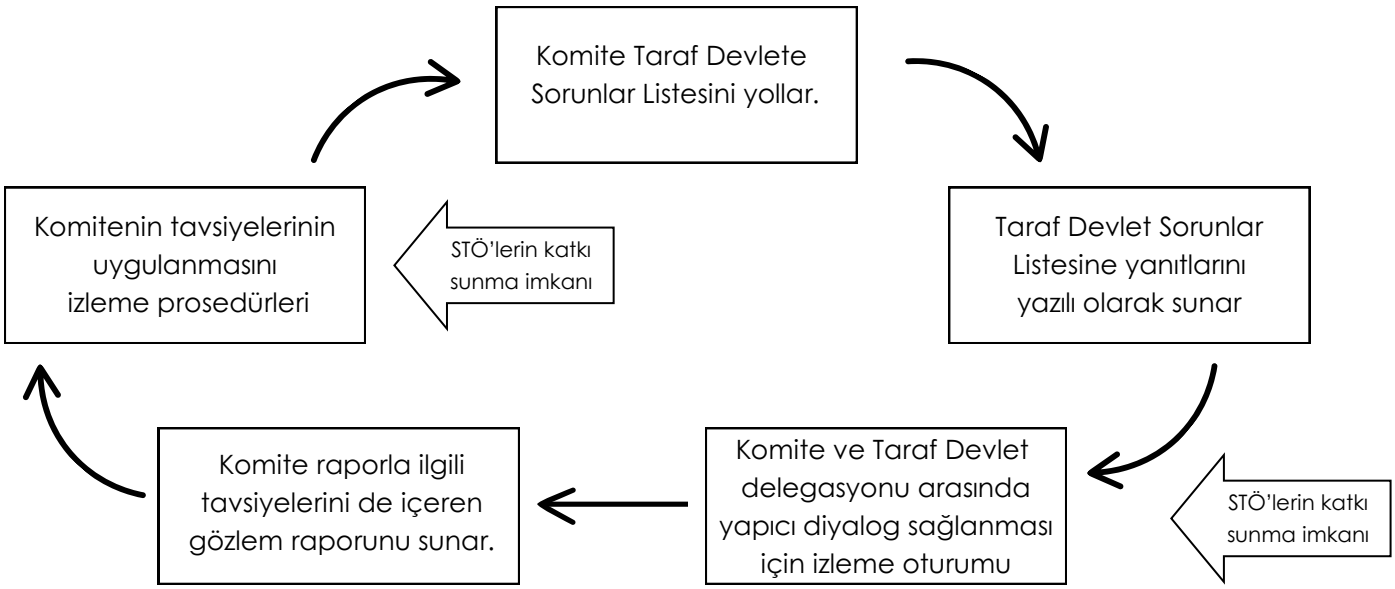
Göçmen İşçiler Komitesi (CMW): Bütün Göçmen İşçilerin ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin (ICMW) uygulanmasını denetler. Bireysel şikayet mekanizması beklemededir ve 10 taraf devletin CMW'nin 77. Maddesi uyarınca ilgili beyanda bulunmasıyla işler hale gelecektir. Türkiye bu Sözleşmeye taraftır.

Engelli Hakları Komitesi (CRPD): Engellilerin Haklarına İlişkin Uluslararası Sözleşme'ye (ICRPD) uyumu izler ve Sözleşme'ye Ek Protokol'e taraf devletlere karşı bireysel şikayetleri kabul edebilir.Türkiye hem sözleşmeye hem Protokole taraftır.

Zorla Kaybetmelere Karşı Komite (CED): Bütün Kişilerin Zorla Kaybolmaya Karşı Korunmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin (ICPPED) uygulanmasını izler ve Sözleşme'nin 31. Maddesi uyarınca Komite'nin yetkisini tanıyan taraf devletlere karşı bireysel şikayetleri inceleyebilir.Türkiye bu sözleşmeye taraf değildir.

---

2 Türkiye bu Protokole 2006 yılında taraf oldu. Taraf olurken belirli çekinceler koydu: Bu çekince temelde "başka bir uluslararası çözüm veya soruşturma usulü tarafından zaten incelenmiş veya incelenmekte olduğu durumlarla; yürürlük tarihi sonrası gerçekleşen ihlallerle ve sözleşmenin ayrımcılık yasağına ilişkin 26. maddesi" ile sınırlıdır.

2. BM Şartı Mekanizmaları:

BM Şartı'na dayanır ve İnsan Hakları Konseyi tarafından yürütülür. Evrensel Periyodik İnceleme (EPI / *UPR*), Şikayet Prosedürü ve Özel Prosedürleri kapsar.

İnsan Hakları Konseyi: 47 Üye Devletten oluşan Konsey, insan hakları ihlallerini ve ülke durumlarını ele almak için çok taraflı bir forum sağlar. Acil insan hakları durumlarına müdahale eder ve insan haklarının sahada nasıl daha iyi uygulanabileceği konusunda tavsiyelerde bulunur. Konsey, İnsan Hakları Yüksek Komiserliği'nin (OHCHR) maddi, teknik ve sekretarya desteğinden faydalanır. Yıl içinde normalde 3 kez düzenli olarak oturumlar gerçekleştirir. Düzenli oturumlar sırasında, belirli insan hakları sorunları veya durumları hakkında uluslararası toplumun iradesini ifade eden kararlar veya önergeler kabul eder; Acil insan hakları durumlarına yanıt vermek üzere özel oturumlar olarak bilinen kriz toplantıları düzenler. Evrensel Periyodik İnceleme yoluyla tüm Birleşmiş Milletler Üye Devletlerinin insan hakları kayıtlarını gözden geçirir. Belirli ülkelerdeki durumları izleyerek ya da belirli konuları inceleyerek Konsey'in gözü ve kulağı olarak görev yapan bağımsız insan hakları uzmanları olan Özel Prosedürleri görevlendirir. Savaş suçları ve insanlığa karşı işlenen suçlar hakkında çarpıcı kanıtlar üreten soruşturma komisyonları ve gerçekleri ortaya çıkarma misyonlarına yetki verir.

- <u>İnsan Hakları Konseyi aşağıda başlık olarak belirtilen farklı mekanizma ve kurumlardan oluşur:</u>

➤ **Evrensel Periyodik İnceleme (EPİ / *UPR*):** Tüm Birleşmiş Milletler Üye Devletlerinin insan hakları durumlarını düzenli olarak değerlendiren ve Devletler tarafından yönetilen bir mekanizmadır[3]. İnsan Hakları Konseyi tarafından örgütlenen bu süreçte bir Devlet, insan haklarının tümünde sağladığı ilerlemeleri her 4-5 yılda bir uluslararası topluluğa bildirmekte, iyileşmenin devam etmesine yönelik olarak yapılacak işler konusunda diğer hükümetlerden tavsiyeler almaktadır.

3 Evrensel Periyodik incelemenin kapsamı, süreç ve diğer ayrıntılar hakkında lütfen bakınız: https://www.ohchr.org/en/hr-bodies/upr/upr-home

- **Özel Prosedürler:** BM tarafından istihdam edilmeyen, eğitim, sağlık, ifade özgürlüğü ve insan kaçakçılığı gibi çok sayıda tematik konuların yanı sıra Ukrayna, Kuzey Kore, Eritre ve İran gibi ülkelerin durumları hakkında çalışmalar yapan bireyler veya gruplardır.
- **Danışma Komitesi:** Konsey'in "düşünce kuruluşu" olarak hizmet vermekte ve Konsey'e tematik insan hakları konularında uzmanlık ve tavsiye sağlamaktadır.
- **Şikayet Prosedürü:** kişi ve kuruluşların insan hakları ihlallerini İnsan Hakları Konseyinin dikkatine sunmalarına olanak tanır. Şikayet prosedürü, dünyanın herhangi bir yerinde ve herhangi bir koşul altında meydana gelen, tüm insan hakları ve temel özgürlüklerin ağır ve güvenilir bir şekilde kanıtlanmış ihlallerinin tutarlı modellerini ele alır (İnsan Hakları Konseyi'nin 18 Haziran 2007 tarihli 5/1 sayılı kararı). İnsan Hakları Konseyinin şikayet prosedürü, tüm Birleşmiş Milletler Üye Devletlerindeki tüm insan haklarını ve tüm temel özgürlükleri ele alan tek evrensel şikayet prosedürüdür. Herhangi bir birey, topluluk veya sivil toplum örgütü şikayette bulunabilir. Belirli bir anlaşmayı onaylamış ya da belirli bir belgeye çekince koymuş olsun ya da olmasın, 193 Üye Devletten herhangi birine karşı şikayette bulunulabilir.

III.BM Özel Prosedürleri

BM Şartı Mekanizmaları altında yer alan Özel Prosedürler, dünyada insan haklarıyla ilgili durumu araştırmak ve bu konuda bildirimde bulunmak üzere BM tarafından görevlendirilen bir grup insan hakları uzmanı için kullanılan bir terimdir. Özel Prosedürler, tek tek veya gruplar halinde çalışabilirler ve insan hakları ihlallerini izlemek, önlemek ve raporlamak üzere atanır, aynı zamanda söz konusu hakların yaşama geçirilmesine yönelik tavsiyelerde de bulunur.

Özel Prosedürler:

- **Tematik** ya da **ülkeye özgü** konulara odaklanır.
- **Özel Raportörler**, **Çalışma Grupları** ya da **Bağımsız Uzmanlar** şeklinde atanabilir. Bunların çalışma yöntemlerinde farklılıklar olsa da bu ayrımlar genellikle belirgin değildir.
- Bugün itibarıyla, 46 tematik ve 13 ülke-bazında atanmış özel prosedür bulunmaktadır.
- Özel prosedürlerin çalışmaları, sivil, politik, ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel hakları kapsamaktadır.
- Devletlerle, sivil toplumla ve diğer paydaşlarla işbirliği yaparlar.

A. Tematik Özel Prosedürler

1. Çalışma Grupları

- Afrikalı Kökenli İnsanlar Hakkında Uzman Çalışma Grubu
- Keyfi Tutulma Hakkında Çalışma Grubu
- Zorla veya İstem Dışı Kaybolmalar Hakkında Çalışma Grubu

- Paralı Askerlerin, Halkların Kendi Kaderini Tayin Hakkını Engelleme ve İnsan Haklarını İhlal Etme Aracı olarak Kullanılması Üzerine Çalışma Grubu

- İnsan Hakları ve Çok Uluslu Şirketler ile Diğer Ticari İşletmeler Konusunda Uzman Çalışma Grubu

- Hukukta ve Uygulamada Kadınlara Karşı Ayrımcılık Konusundaki Sorunlar Üzerine Çalışma Grubu

- Köylülerin ve Kırsal Alanlarda Çalışan Diğer Kişilerin Haklarına İlişkin Çalışma Grubu

2. Bağımsız Uzmanlar

- Albinizmli Kişilerin İnsan Haklarının Korunması Hakkında Bağımsız Uzman

- Demokratik ve Adil bir Uluslararası Düzenin Teşvik Edilmesi Konusunda Bağımsız Uzman

- Yabancı Borçlar ve Diğer İlgili Uluslararası Mali Yükümlülüklerin İnsan Haklarının, Özellikle Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Hakların Tam Olarak Kullanılmasına Etkileri Üzerine Bağımsız Uzman

- İnsan Hakları ve Uluslararası Dayanışma Hakkında Bağımsız Uzman

- Yaşlı Kişilerin Tüm İnsan Haklarından Yararlanması Konusunda Bağımsız Uzman

- Cinsel Yönelim ve Cinsiyet Kimliği Temelinde Şiddet ve Ayrımcılığa Karşı Korunma Hakkında Bağımsız Uzman

3. Özel Raportörler

20 adet tematik özel raportör bulunmaktadır[4]. Bunlardan bazıları şunlardır:

- Gelişim Hakkı Üzerine Özel Raportör

- Engelli Kişilerin Hakları Konusunda Özel Raportör

- Eğitim Hakkı Konusunda Özel Raportör

- Aşırı Yoksulluk ve İnsan Hakları Konusunda Özel Raportör

- Düşünce ve İfade Özgürlüğünün Teşviki ve Korunması Hakkında Özel Raportör

- İklim Değişikliği Bağlamında İnsan Haklarının Geliştirilmesi ve Korunması Hakkında Özel Raportör

- Kültürel Haklar Konusunda Özel Raportör

- Zorla Kaybetmeler Konusunda Özel Raportör

- Barışçıl Toplanma ve Örgütlenme Özgürlüğü Konusunda Özel Raportör

- Herkesin En Yüksek Erişilebilir Fiziksel ve Zihinsel Sağlık Standardını Kullanma Hakkı Konusunda Özel Raportör

- İnsan Hakları Savunucularının Durumu Konusunda Özel Raportör

- Gizlilik Hakkı Üzerine Özel Raportör

4 Bu özel raportörlüklerin tam listesine ulaşmak için lütfen bkz.
https://spinternet.ohchr.org/ViewAllCountryMandates.aspx?Type=TM

- Göçmenlerin İnsan Hakları Konusunda Özel Raportör

- Günümüzdeki Irkçılık, Irk Ayrımcılığı, Yabancı Düşmanlığı ve İlgili Hoşgörüsüzlük Üzerine Özel Raportör

- İşkence ve Diğer Acımasız, İnsanlık Dışı veya Aşağılayıcı Muamele veya Cezalar Üzerine Özel Raportör

- Kadınlara Yönelik Şiddet, Nedenleri ve Sonuçları Üzerine Özel Raportör

B. Ceza İnfaz Kurumlarında Ortaya Çıkan Hak İhlallerine Örnekler ve Bu Konuyla İlgili Tematik Özel Prosedürler

BM Özel Prosedürleri, ceza infaz kurumları alanında çalışan STÖ'ler ve insan hakları savunucuları için birçok farklı tematik alanda etkili araçlar sunmaktadır.

CİK'lar mahpusların yaşamına dair çok farklı boyutları içeren mekanlardır. Bu nedenle mahpusların içinde bulunduğu koşullardan kaynaklı hak ihlallerinin kapsamı çok çeşitli olabilir ve çok sayıda özel prosedürün görev alanıyla ilgili olabilir. Kuşkusuz bu başlık altında bu olasılıkların hepsine yer verme imkanı bulunmamaktadır. Bununla birlikte CİK'lerde mahpusların tutulma koşullarına bağlı olarak ortaya çıkabilecek ihlallere ve bu ihlallerin hangi özel prosedürlere yönelik başvuruların konusu olabileceğine dair bir takım örneklerin verilmesi, buraya kadar oluşturulan çerçevenin somutlaştırılması için yararlı olacaktır.

Kadın Mahpuslar: Kız çocukları ve kadın mahpusların CİK'lerde uğradıkları cinsiyet temelli şiddet veya cinsiyet temelinde özen gösterilmesi gereken konularda karşılaşılan ihlaller bakımından "Kadınlara ve Kız Çocuklarına Yönelik Şiddet, Nedenleri ve Sonuçları hakkında çalışan Özel Raportör ve Kadın ve Kız Çocuklarına Yönelik Ayrımcılık Çalışma Grubu"na bilgi sunmak (şikayet) yoluyla başvuru yapılabilir. Örneğin, kız çocuklarının kendileri için ayrılmış kurumlara yerleştirilmemeleri, kadın mahpusların kadın infaz koruma memurları dışındaki personel tarafından aranması, yahut kız çocukları ve kadınların, cinsiyetlerinden kaynaklanan temel ihtiyaçlardan mahrum bırakılması, hijyen koşullarının sağlanmaması gibi durumlarda bu özel prosedüre başvuru yapılması önem kazanacaktır.

Çocuk Mahpuslar: Çocukların, çocuk mahpusların tutulması için inşa edilmiş CİK'ler yerine yetişkinler için ayrılan kurumlarda ve yaşlarına uygun ihtiyaçların sağlanmadığı koşullarda tutulması, CİK'lerde zihinsel ve bedensel gelişimlerine uygun aktivitelerden mahrum bırakılması gibi durumlarda "Gelişim Hakkı Konusunda Özel Raportör" nezdinde başvuru yapılması söz konusu olabilecektir.

Engelli Mahpuslar: Engelli bireylerin infaz kurumlarında yaşamlarını hak ettikleri standartta sürdürmelerine olanak tanıyan imkanların sağlanmadığı, ihtiyaçları doğrultusunda gerekli düzenlemelerin yapılmadığı ve bakımlarının gerçekleştirilmediği durumlarda Engelli Bireylerin Hakları Konusunda Özel Raportörlüğe başvuruda bulunulması önem kazanacaktır. Buna örnek olarak, mahpusun, engel oluşturan durumla bağlantılı gerekli medikal malzemeye ulaşamaması, günlük hayatında temel nitelikte olan asgari bakım desteğini alamaması, engel oluşturan durumdan ötürü refakate ihtiyaç duyduğu halde

tek başına tutulması, engeline uygun iletişim araçlarına ulaşamaması, tekerlekli sandalye bulunmaması ya da kapasitenin eksik olması yüzünden engelli mahpusların havalandırmadan ya da ortak etkinliklerden yararlanamamaları gibi ihlaller belirtilebilir.

LGBTİ+ Mahpuslar: LGBTİ+ mahpusların, cinsel yönelimleri ve cinsiyet kimlikleri nedeniyle diğer mahpuslar tarafından şiddete veya aşağılamaya maruz kalmaları, güvenliklerinin sağlanamaması, cinsiyet uyum sürecinde sağlık hizmeti alamaması, tecrit koşullarına maruz kalması gibi durumlarda "Cinsel Yönelim ve Cinsiyet Kimliğine Dayalı Şiddet ve Ayrımcılığa Karşı Koruma Konusunda Bağımsız Uzman" nezdinde yapılacak başvurular önem kazanacaktır.

Sağlık Hakkı İhlal Edilen Mahpuslar: Mahpusların muayene ve sağlık hakkına erişim konusunda CİK'de yeterli personel bulundurulmaması, kurum içindeki hekime ya da hastanelere ulaşma haklarının engellenmesi, bu hakkın kullanımından doğrudan veya dolaylı yollarla mahrum bırakılmaları, muayene veya tedavi sırasında kelepçelerinin çıkarılmaması nedeniyle muayene ve tedavilerinin gereği gibi gerçekleştirilmemesi gibi durumlarda "Sağlık Hakkına Erişim Konusundaki Özel Raportörlüğe" başvuru yapılabilecektir.

Eğitim Hakkı İhlal Edilen Mahpuslar: Eğitim çağındaki çocukların, gençlerin ve eğitimlerine devam etmek isteyen yetişkinlerin eğitim araçlarına, gerekli materyallere (İnternet erişimi dahil), çalışabilecekleri uygun ortama (örneğin kütüphane) erişmelerine izin verilmemesi durumunda "Eğitim Hakkı Konusunda Özel Raportörlük" nezdinde başvuru yapılması önem kazanacaktır.

Haberleşme ve İletişim Hakkı İhlal Edilen Mahpuslar: Mahpusların kendilerine gelen mektuplara erişimlerinin ya da bazı mektupların gönderilmesinin çeşitli sebeplerle engellenmesi, mahpusların telefonla görüşme haklarının ölçüsüzce kısıtlanması ya da tamamen engellenmesi, belirli yayınlara ya da kitaplara erişme haklarının hukuka aykırı şekilde kısıtlanması veya engellenmesi, internete erişme haklarının kısıtlanması ya da engellenmesi gibi durumlarda ortaya çıkan ihlaller bakımından "Düşünce ve İfade özgürlüğü Konusunda Özel Raportör" nezdinde başvurular yapılabilecektir.

Ceza İnfaz Kurumu Koşullarında Yoksulluk: Mahpuslar, koşulları nedeniyle ekonomik sıkıntıları çok daha ağır biçimde yaşamaktadırlar. Bu durum dikkate alındığında, mahpusların aile ve yakınları tarafından kendilerine gönderilen finansal yardımlardan yoksun bırakılması ya da bu tür yardımlara erişimin çok uzun sürmesi, kantindeki temel ihtiyaç malzemelerine erişememeleri ya da kendilerine gönderilen daha uygun fiyatlı veya ikinci el malzemelere, kantinde erişebildikleri gerekçesiyle erişimlerinin engellenmesi gibi durumlarda "Aşırı Yoksulluk ve İnsan Hakları Konusunda Özel Raportör" nezdinde başvuru yapılması söz konusu olabilecektir.

Hapisteki Yabancı ve Göçmenler: Yabancı mahpusların, CİK'lerde diğer mahpuslar ve personel tarafından ayrımcı ve düşmanca davranışlara maruz kalması, yabancı mahpusların yaşam hakları aşısından risk taşıyan ya da işkence ve diğer acımasız, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele veya cezaya uğrama riski doğuracak şekilde sınır dışı

edilmesi gibi örneklerde "Göçmenlerin Haklarına dair Özel Raportör ve Irkçılık, Irk Ayrımcılığı, Yabancı Düşmanlığı ve Hoşgörüsüzlüğe dair Özel Raportör" nezdinde yapılacak başvurular önem kazanacaktır.

Zalimane, İnsanlık Dışı veya Aşağılayıcı Uygulamalar: Mahpusların "detaylı arama" adı altında işkence ve zalimane ya da aşağılayıcı nitelikte uygulamalara maruz kalmaları, tecrit koşullarında tutulmaları ya da yine yabancı mahpusların işkence ve diğer acımasız, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele veya cezaya uğrama riski doğuracak şekilde sınır dışı edilmesi gibi örneklerde "İşkence ve Diğer Zalimane Muamele veya Cezalara ilişkin Özel Raportör" nezdinde başvuruların yapılması imkanı vardır.

C. Özel Prosedürlerin Temel İşlevleri

Herhangi bir Özel Prosedüre verilen somut görevler, ilgili direktifi tanımlayan İnsan Hakları Konseyi kararına göre değişir. Her özel prosedürün sorumlulukları, İnsan Hakları Konseyi'nin yetkisini oluşturduğu veya uzattığı kararlarında tanımlanmıştır. Çeşitli uzmanların web siteleri bu konuda daha ayrıntılı bilgiler vermektedir[5]. Bununla birlikte, özel prosedürlerin yetkilerini yerine getirirken başvurabilecekleri araçlar aşağı yukarı aynıdır:

1. Ülke Ziyaretleri

Ülkelerdeki durumla ilgili olarak bilgilenmede başlıca yoldur. Bu ziyaretler sırasında uzmanlar hükümet temsilcileriyle, mağdurlarla ve sivil toplumdan kişilerle görüşerek ve görevleri açısından önem taşıyan yerleri ziyaret eder (bölgeler, kamu kurumları, STÖ ofisleri vb.) kendi görev alanlarına giren haklar ve daha genel anlamda insan hakları konusunda görüş oluşturmaya çalışırlar. Her bir uzman ya da uzmanlar grubu tarafından yapılan resmi ziyaretlerin sayısı farklılık gösterir; ancak genel bir kural olarak bir uzman bir yıl içinde üçten fazla resmi ziyaret yapmaz.

- Resmi ziyaretler: İlgili devletin daveti üzerine yapılır. Resmi ziyaret sonunda uzman başlıca bulgularını içeren bir 'Misyon sonu açıklaması' hazırlar, bunun ardından hakların geliştirilmesi ve korunması açısından nelerin yapılabileceğine ilişkin tavsiyeleri de içeren ve sonra İnsan Hakları Konseyine sunulan daha kapsamlı bir rapor hazırlar.
- Gayri resmi ziyaretler: STÖ'lerin ya da akademik kurumların konferans ya da etkinlik gibi davetleriyle düzenlenir. Bu ziyaretler resmi nitelikte olmadığı için sonrasında rapor hazırlanmaz, tavsiye listesi de çıkarılmaz, ayrıca bu ziyaretlerin giderleri de OHCHR tarafından karşılanmaz; ancak, bu tür ziyaretler başka fırsatlar yaratır (örneğin yıllık olarak insan hakları konseyine sunulan raporda bu ziyaretlere ilişkin bilgi ve bulgulara yer verilebilir). Bir uzmanın bir yıl içinde yapabileceği resmi olmayan ziyaretler herhangi bir sayı sınırlamasına tabi değildir.

5 https://www.ohchr.org/en/special-procedures-human-rights-council

2. İletiler (İletişim): Acil Çağrılar ve İddia Mektupları

Özel prosedürlerin elindeki en önemli araç hükümetlere gönderilen iletilerdir, çünkü **savunucular açısından doğrudan ve ivedi girişimleri mümkün kılabilir.**

Kendi direktif alanına giren hak ihlali iddiaları konusunda Özel Prosedürlerin aldığı bilginin (şikâyetin) takibiyle ortaya çıkar, **ihlallere son verme ve mağdurları tazmin etme amacı taşır.**

- İletiler, fiilen gerçekleşmiş ihlallerde **iddia mektupları** biçimini alır.
- Halen devam eden ya da potansiyel (ortaya çıkma ihtimali olan ihlallerde) **acil çağrılar** olarak gerçekleşir.
- İletiler, kimi haklardan yararlanılmasına tehdit oluşturan **halen yürürlükteki ya da tasarı halindeki yasalarla** hükümet politikaları hakkında duyulan kaygıları belirtmekte de kullanılır.
- İhlalin durdurulması ve telafisi amacıyla devletlere iletilir.
- Bu iletilerin içerikleri STÖ'ler ya da mağdurların bizzat kendileri tarafından Özel Prosedürlere aktarılan bilgilere dayanır.
- Giderek yaygınlaşan bir uygulama **ihlallerin birden fazla kategoriye girdiği durumlarda iletilerin iki ya da daha fazla sayıda görevli tarafından yapılmasıdır** (Bu tür durumlarda genellikle görülen, bir uzmanın öne çıkarak diğerlerini katılmaya ve özel girdiler sağlamaya davet etmesidir).
- İletiler ve hükümetlerin yanıtları, İnsan Hakları Yüksek Komiserliği (OHCHR) web sitesindeki veri tabanında yer alır (https://spcommreports.ohchr.org/) ve bunlar İnsan Hakları Konseyine sunulacak raporda toplu olarak kapsanabilir.
- İnsan hakları Konseyine Özel prosedürler tarafından raporu verilmiş olan iletişimler için bkz: https://spcommreports.ohchr.org/LatestReports/CommunicationSent

3. Raporlama

Özel Prosedürlerin İnsan Hakları Konseyine (HRC) yıllık yazılı raporlar sunar ve genellikle o yıl içindeki çalışmaların bir özetini verir, ortaya çıkan tematik ya da normatif konuları ele alır[6]. Bu raporlar genellikle, sunumların yapılacağı HRC oturumunu önceleyen haftalar içinde HRC web sitesinde yayınlanır.

6 Raporlar ekleriyle birlikte verilir ve bu ekler yapılan ülke ziyaretlerine ilişkin bilgileri ve kimi durumlarda gönderilen iletilerle alınan yanıtların özetini içerir.

4. Kamusal, Eğitimsel ve Normatif Çalışmalar

- Kamuoyunu bilgilendirmek, farkındalık yaratmak ya da belirli konulara ya da eğilimlere dikkat çekmek için **basın açıklamaları** ve **medya mülakatları** yapar. Bu tür açıklamalar genellikle uzmanın yeterince acil ya da ağır saydığı durumlarda kamuoyunda bir tepki yaratmak üzere yapılır.
- Ayrıca bir web sayfası oluşturulması, sosyal medya kampanyası başlatılması ya da okullar ve üniversitelerle ortaklaşa etkinlikler düzenlenmesi gibi eğitimsel çalışmalar da yapabilirler.
- STÖ'ler da örneğin, uzmanlar arası panellere katılma, brifing verme ya da ana konuşmayı yapma gibi belirli etkinliklere davet yoluyla Özel Prosedürlerle birlikte çalışıp onların çalışmalarına yardımcı olabilirler.
- Özel Prosedürler, bu tür tartışma platformları, oluşturdukları raporlar, tavsiyeler ve diğer çalışmalarıyla hakların normatif gelişimine katkıda bulunur.

D. Özel Prosedürlere Başvurunun Olası Yararları ve Avantajları

Olası Yararları:

STÖ'ler ya da hakları ihlal edilen mağdurlar neden Özel Prosedürlere başvurmalıdır:

- ✕ İkna gücüne sahiptirler: BM'den gelen açıklamalar ya da mektuplar sonucunda hükümetlerin davranış ya da politika değişikliklerine gitmeleri mümkündür.
- ✕ Kişilerin işkence ya da yasa dışı olarak gözaltına alınmaları gibi tehditlerle karşılaştıkları durumlarda BM'ye acil başvuru yaşam kurtarıcı bir rol oynayabilir.
- ✕ Hükümetleri kamuoyu önünde utandırma gücü önemli bir araçtır (siyasi güç).
- ✕ Devletle diyalog yolunu açabilme: Devletler, STÖ'lerle girmediği diyaloğa siyasi baskı sonucu girebilirler.
- ✕ Özel Prosedürlerin Devletlere uzman tavsiyesinde ya da 'teknik yardımda' bulunmak yoluyla, Devletlerin insan hakları yükümlülüklerini yerine getirmelerine yardımcı olması mümkündür (diplomasinin gücü – kendilerini eleştiren kamuya yönelik açıklamalardan daha "yapıcı" bulunabilir).
- ✕ Dayanışma: BM'ye yapılan başvuru sonucunda açık bir ilerleme sağlanamasa bile, başvuruda bulunmuş olma ve olayı ele alan uluslararası temsilcilerin ortaya çıkması, mağdurların mücadelelerinde yalnız olmadıklarını göstererek yerel gruplara inandırıcılık ve ihtiyaç duydukları desteği sağlayabilir. STÖ'lerin tespitlerini meşrulaştıran bir rolü olabilir.
- ✕ Uluslararası düzeyde savunuculuk, STÖ'lere kapsama alanını genişletme fırsatları sunabilir: birlikte toplanma, ittifaklar oluşturma ve çalışmalarını eşgüdüme kavuşturma. Bu durum ayrıca yeni finansal kaynaklara erişimi de sağlayabilir.
- ✕ Bireysel çabalar, hükümetleri, evrensel insan haklarını güvence altına alma taahhütlerini yerine getirmeye zorlayan daha geniş bir harekete katkıda bulunur.

Avantajları

- ✓ **Acillik:** Acil başvurularda bulunabilme **Özel Prosedürlere özgüdür** ve bu yönüyle sürmekte olan ihlallerde ya da ortaya çıkması muhtemel ihlallerin önlenmesinde kilit önemdedir. Bu kapasite sayesinde geçmişte yaşam kurtarılmıştır.
- ✓ **Erişilebilirlik:** STÖ akreditasyon sistemi (ECOSOC statüsü) gerekmeksizin, Özel Prosedürlere bilgi sunulabilir, herhangi bir mağdur ya da grup bu mekanizmayla çalışabilir.
- ✓ **Tam kapsama:** Özel Prosedürler, Devletlerin anlaşma onaylamış olma durumlarından bağımsız olarak iş yapabilmektedir. Başka bir deyişle, yapılan çalışmalar, verilen direktif çerçevesinde dünyadaki herhangi bir ülkedeki ihlalleri ele alabilir.
- ✓ **İç hukuk yollarını tüketmiş olma gerekliliği yoktur.**
- ✓ **Bağımsızlık:** Özel Prosedürlerin en belirleyici özelliği, görevlendirildikleri andan itibaren hükümetlerden bağımsız olmalarıdır. Bu sayede siyasal açıdan hassas konularda çalışabilirler ve hükümetleri başka organların yapamayacakları ya da yapmak istemeyecekleri şekilde sorgulayabilirler. Ayrıca, insan haklarını pekiştirmek üzere uluslararası hukuka daha ileri yorumlar getirebilirler ve bu yorumları destekleyebilirler.

E. Başvuru Süreci

1.İçerik ve Format

Başvurular, bireysel vakalar ya da genel insan hakları sorunları için yapılabilir. Bireysel vakaların etkisi daha fazla olabilmektedir.

Etkili bir başvuru şu zorunlu unsurları içermelidir:

- Mağdurun kimliği (ad, soyad, irtibat bilgileri)
- Olay ve ihlalin detaylı açıklaması (gerçekleştiği yer, tarih, olay akışı, ihlal türü, hangi hakkın ihlal edildiği). Bildirimler, ihlallerin durdurulması, soruşturulması, sorumluların cezalandırılması ve mağdurlara telafi sağlanması için alınan önlemlere ilişkin bir yanıt talep etmeyi amaçladığından, bunların mümkün olduğunca kapsamlı, ayrıntılı ve kesin olması gerekir.
- Daha önce başvurulan mekanizmalar ve alınan yanıtlar (iç hukuk yolları ya da diğer uluslararası mekanizmalara başvurulduysa bunlarla ilgili bilgi verilmelidir).
- Kanıtlar (raporlar, tanık ifadeleri, fotoğraflar).
- Mağdurun rızası (Hak ihlaline uğrayan birey ya da bireylerin başvuruya ilişkin yazılı rızası mutlaka bulunmalıdır. Ayrıca mağdurun isimlerin kamuya açıklanması için rızasının bulunup bulunmadığı da muhakkak belirtilmelidir. Bir özel prosedüre başvuru yapıldığında ve devlete bir ileti gönderildiğinde, bunlar varsayılan olarak mağdurun ismini içerir. Ancak, mağdur veya temsilcileri gönderimde mağdurun güvenliği ile ilgili endişeler bulunduğunu açıkça belirtirse, uzmanlar olağanüstü durumlarda

mağdurların isimlerini iletişimden saklamayı tercih edebilir).

- İletişimi gönderen kişi(lerin) veya kuruluş(ların) kimliği de bulunmalıdır, ancak güvenlik ile ilgili endişeler bulunduğu takdirde bu bilgilerin de gizli tutulması talep edilebilir.
- **Dil:** BM'nin resmi dillerinden birinde yapılmalıdır. Ancak İngilizce veya Fransızca yapılan başvurular daha hızlı değerlendirmeye alınabilmektedir.

Başvuru şu kanallardan iletilebilir:

- BM'nin çevrimiçi platformu: https://spsubmission.ohchr.org/
- Acil durumlar için: urgent-action@ohchr.org
- Çevrimiçi platformun kullanılması zorunlu olmasa da, başvuruların önerilen formata uygunluğunun sağlanması için bu platformun kullanılması tavsiye edilmektedir. Bu platform kullanıldığı haller de dahil olmak üzere, hazırlanan başvuru ilgili özel prosedürün jenerik e-posta adresi üzerinden de gerçekleştirilebilir.

2. Dikkat Edilmesi Gereken Konular / İpuçları

- Bilgilerin ayrıntılı ve kesin olması. İnsan hakları savunucularının halihazırda ellerinde bulunan bilgiler genellikle pek az kaynaktan yararlanılarak bir sunuma dönüştürülebilir. Bunu sağlama açısından eldeki bilgilerin **inandırıcı olması ve bilgilerin mümkün olduğu kadar birinci elden kaynaklara dayandırılması, Medya raporlarına dayanılırken teyit edilmiş bilgilerin kullanılması. Dayanılan kanıtların ya da bilgilerin yalnızca medyadan alınan kaynaklara dayandırılmaması** gerekir.
- Bir başvuru yapıldığında bu başvurunun ilgili olduğu kişi veya kişilerin mutlaka rızası alınmalıdır. Daha genel başvuru yapıldığında, örneğin sistemik nitelikte bir ihlal için, birden fazla vaka ve tekrarlamaya dair yeterli bilgi verilmelidir. Başvurular olabildiğince ayrıntılı biçimde yapılmalı, mümkün olduğunca kapsamlı, detaylı ve kesin olmalı ve her türlü kaynakla desteklenmelidir. Ne kadar ayrıntılı ve teyit edilebilir olursa kabul edilme ihtimali o kadar artar. İnsan hakları savunucularının halihazırda ellerinde bulunan bilgiler genellikle pek az kaynaktan yararlanılarak bir sunuma dönüştürülebilir. Bunu sağlama açısından eldeki bilgilerin **inandırıcı olması, yalnızca medya kaynaklarının kullanılmasından kaçınılması ve bilgilerin mümkün olduğu kadar birinci elden kaynaklara dayandırılması gerekir.**
- Bununla birlikte, başvuru içeriğinin çok uzun olmamasına dikkat edilmelidir. Özel prosedürlere ulaşan başvuru sayısının fazlalığı göz önüne alındığında, yapılan başvurunun işleme alınmasını ve sonuca ulaşmasını sağlamak adına içerikte gereksiz ayrıntılar verilmesinden kaçınılmalıdır. Örneğin çevrim içi başvuru formunda olaya dair açıklama (olayın yeri, tarihi, gelişimi vb.) için ayrılan kelime sayısı 4000 ile sınırlandırılmıştır. Hak ihlaline dair bağlam, failler hakkında bilgi vb. açıklamalar ise bunun dışında kalmaktadır. Bunlara ek olarak, başvuruya, her biri 3 MB'den az olmamak üzere en fazla üç dosya yüklenmesine izin verilmektedir[7].

7 İçerik ve uzunluk hakkında daha somut bir fikir elde edilmesi için https://spsubmission.ohchr.org/ adresinden online forma bakılması tavsiye edilir.

Başvurular sonucunda uzmanlar iletiler bakımından "İnsan Hakları Konseyi Özel Prosedür Yetki Sahiplerinin Davranış Kuralları" (İnsan Hakları Konseyi karar 5/2) ile bağlı olacaktır. Bu nedenle yapılan başvuruların da bu kurallara uygun içerikte olması gereklidir. Buna göre:

- İleti[8] açıkça temelsiz veya politik motivasyonlu olmamalıdır;
- İleti, insan hakları ihlallerine dair gerçek bir tanım içermelidir;
- İletide kullanılan dil hakaret edici olmamalıdır;
- İleti, güvenilir ve detaylı bilgilere dayanmalıdır;
- İleti, sadece kitle iletişim araçları tarafından yayımlanan raporlara dayanmamalıdır.

- Bilgileri e-posta aracılığıyla urgent-action@ohchr.org, adresine gönderiyorsanız, Özel Prosedürleri destekleyen ekip gerekli ileti türü hakkında bir değerlendirme yapacak ve bu bilgilere hangi Prosedürün (Prosedürlerin) uygun düştüğünü belirtecektir. **Bununla birlikte, durumun acil olup olmadığının ve bilginin hangi görev alanına yönelik olduğunun "konu" bölümünde belirtilmesi yararlı olur. Eğer bilgileriniz özel olarak belirli bir görev alanına yönelikse,** bilgileri Özel Prosedür Görev Sahipleri Rehberinde(https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/HRBodies/SP/VisualDirectoryJuly2020_en.pdf) bulunan ve çoğu kez ayrıca bu görev kapsamında yapılan basın açıklamalarında da verilen genel e-posta adresine göndermeniz gerekmektedir.
- İhlale dair bağlamı vermeniz önemlidir. Uzmanlara konunun hukuksal çerçevesi hakkında kısa bir bağlam verilmesi, genel bir duruma ilişkin sunumlarda özellikle önemlidir.
- Durumu ele almaya yönelik hangi girişimde bulunuldu? Burada kastedilen ulusal ya da uluslararası düzeylerdeki girişimlerdir ve mağdurlar ya da onların temsilcileri tarafından halen yapılmış olan tazminat başvurularını da kapsamaktadır.
- Özel Prosedür(ler) hangi somut girişimlerde bulunmalı? Uzmanların durumu en iyi biçimde ele almalarını sağlayacak adımlar ya da önlemler önerin. Sormaları gereken sorular ve bir basın açıklaması yapmalarını isteyip istemediğiniz de buna dahildir.
- Birden fazla özel prosedüre başvuru: Başvurunuz birden fazla özel prosedürün yetki alanına giriyorsa, online başvuru formunda seçmiş olduğunuz hak ihlallerine ek olarak, başvuru içeriğinde, en başta hangi özel prosedürlere hitaben başvuru yapıldığına dair açıklamayı belirtin. Bunun dışında ilgili özel prosedürlerin jenerik e-posta adreslerine başvuruyu göndererek ve konu kısmında birden fazla özel prosedürün yetki alanına girdiği açıklanarak da başvurunun gönderilmesi mümkündür.

8 Burada esasında "başvuru" kastedilmektedir.

F. Başvurudan Sonraki Süreç

Başvurunuzun yapılmasından sonra 24 saat içinde alındığına dair ileti gönderilir. Ancak bu ileti, başvurunuzun işleme alındığı anlamına gelmez. Başvurunuzun sonucunu öğrenmeniz (acil başvurular hariç) bazı durumlarda birkaç ay alabilmektedir.

OHCHR bilgileri aldıktan sonra ilgili personel görev sahibinin bir İleti hazırlaması açısından bu **bilgilerin yeterli ve yeterince inandırıcı olup olmadığını** değerlendirecektir. Bu değerlendirmeyi yapanlar kimi durumlarda ek ayrıntılar vermeleri için bilgi kaynaklarıyla temasa geçebilir.
Ayrıca, ortadaki durumun bir ya da daha fazla sayıda Özel Prosedürün görev alanına girip girmediği de belirlenir. Gerek bu nedenlerle gerekse eldeki kaynakların sınırlı olması nedeniyle ilgililerin aldıkları her bilgiyi harekete geçmek için kullanmaları mümkün olmaz.

Kimi uzmanlar haftada 100'den fazla başvuru almaktadır. **Sunumlarınızın uzmanlar tarafından dikkate ve harekete geçmeye değer bulunması şansını artırmak için çok yakın zamanlarda gerçekleşmiş ya da yakınlarda gerçekleşebilecek olaylara odaklanılması** iyi bir taktiktir. Belirli bir anda harekete geçmenin neden gerekli olduğunu ortaya koyun (özellikle konuya ilişkin bir basın açıklaması yapılmasını umuyorsanız) ve belirli bir eğilime işaret etmek üzere bir dizi olayı derleme konusunu düşünün. Sözü geçen herhangi bir mağdurun ya da kuruluşun bu konuda onayını almayı ihmal etmeyin.

G. Sonuç ve Kaynaklar

Yararlanılabilecek Kaynaklar

- BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği Web Sitesi: https://www.ohchr.org
- Özel Prosedürler Hakkında Bilgi ve Kısa Rehber: https://www.ohchr.org/en/special-procedures-human-rights-council
- Rapor ve Başvuru Araçları: https://spcommreports.ohchr.org/
- BM Özel Prosedürleri İçin Pratik Rehber, ISHR (International Service for Human Rights): https://ishr.ch/wp-content/uploads/2021/10/ishr_guide_2019_UNspecialprocedures_TR.pdf

STÖ'lere Öneriler

- Başvurularınızda ittifaklar oluşturun ve uluslararası STÖ'lerle iş birliği yapın.
- Etkili savunuculuk için BM uzmanlarıyla temas kurun. Başvurunun takibi için BM uzmanlarıyla iletişime geçmekten çekinmeyin.
- **Gündeminizdeki olaya dikkat çekmek için Özel Prosedürler tarafından ileti yapılmasını beklemeniz gerekmez.** Bilgi sunmuş olmanız, medyayı hedefleyen bir kampanyayı sivil toplumda yürütmeniz için bir zemin oluşturur. Örneğin, söz konusu durumun size BM'ye başvurmaktan başka bir yol bırakmayacak ölçüde nasıl ciddi boyutlar almış olduğunu ortaya koyabilirsiniz.
- **Ayrıca, gerek iletinin kendisi gerekse alınan herhangi bir hükümet yanıtı (anlam taşımasa ya da mektupta yer sorulara yanıt vermese bile), yerel savunuculuk çalışmalarında Özel Prosedürlere verilen sözleri tutması için hükümete baskı yapılmasında ya da yanıltıcı iddiaların açığa çıkarılmasında kullanılabilir.** Bu arada hükümet yanıt vermeye özendirilebilir ve yanıt vermeme durumu da kamuoyuna yansıtılabilir.

CİSST

CEZA İNFAZ SİSTEMİNDE SİVİL TOPLUM DERNEĞİ